

ДИМО КИСЬОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ

/Произведения ранна редакция/

Том 21

АДМИРАЛ УШАКОВ

БИТКАТА ПРИ КАЛИАКРА

София —2018—

Том/Книга	Наименование на произведението	Жанр	Тематика	Бр.стр/А4	Забележки
ЧАСТ I		©ДИМО КИСЬОВ - СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ			Стр. А4, средно 1800 зн.
1	Козирог	Автоб.	Мемоар.	677	в 2 Тома, 3 Части
1A	Автобиографична книга	Автоб.	Мемоар.	65	1987
2	Сребърната чешма	Роман	Съвр.-ист.	300	
3	Да убием енотовидно куче!	Роман	Съврем.	238	
4	Сънят на професор Техникус	Повест	Фантаст./	107	/Фейлетонна
5	Долината на авлигите/	Роман	Съврем.	236	Скици от едно лято/
6	Светилището на Залмоксис/ /Долината на божурите/	Повест	Дет.юн.	104	Книга за деца и старци/
7	Магическият конник /За кан Тервел/	Роман	Историч.	176	CD- проф.В.Бешевлиев, 1966
8	Севастът от Урвич	Повест	Историч.	107	ц.И.Шишман/севаст Огнян
9	Борисин/ - Древно-съвременна смехория	Комедия	Фарс	64	/Залмоксис
10	Тъй вярно!	Роман	Воен.мем	200	
11	Офлаг-8	Сборник	Воен.мем		CD-Реценз., Откъс,1958-1959
11_1	Пленникът от Дам-1	Роман		227	Печат.изд. 1958; 1966
11_2	Отливът	Роман		215	Печат.изд. 1959
11_3	Офицер на Негово Величество	Автоб.	Мемоар.	109	Печат.изд. 2001
12	Романи за обществото и индустрията	Сборник	Съврем.		/1943-1974/
12_1	Щастието не идва само	Роман		355	Печат.изд. 1960
12_2	Времената се менят от нас	Роман		204	1974
13	Алиген /И ние спортувахме/	Роман	Дет.юнош.	183	Печат.изд. 1968; 1974
14	Романи за спорта	Сборник			
14_1	Никола Петров-Най силният човек на века	Роман	Биограф.	181	Печат.изд. 1972; 1978
14_2	Тежки юмруци	Роман	Съврем.	230	Печат.изд. 1971
15	Сценарии и пиеси - Военно-мемоарни				
	Офлаг - 8	Лит. сцен.		67	
	Тъй вярно!	Сценар.		54	
	Пленници	Пиеса		70	
16	Пиеси - "Богомили"	Пиеси	Историч.		
	Апокрифна хроника за императора...	Пиеса		85	Алекси и Василий врача
	Василий - Драматична новела	Рад.-пиес.		22	
	Василий - Радио-пиеса /45 мин./	Аудио-CD			БНР, Радио-театър, 1986
17	Пиеси - Исторически	Сборник			
	Борил	Пиеса		68	
	Князът на Карвуна	Пиеса		64	
	Призраци в старата баня	Пиеса	Легенда	64	
	Амира	Пиеса	Рецитал	49	За Каварн. въстание-1877
	Дучов кръст	Радио	Пиеса	20	
18	Открадването на Дионис	Роман	Съвр.-ист.	241	Печат.изд. 1977
19	Еретици	Роман	Историч.	212	Печат.изд. 1996
20	Писателят в Каварна	Сборник	Съвр.-ист.		
	Хижа над морския бряг	Очерк		41	
	Добротица		Историч.	9	Незавършено произведение
	Каварна	Очерк	Съвр.-ист.	40	Печат.изд. 1979
	Карвунска Хора	Очерк	Съвр.-ист.	68	Печат.изд. 1981
	Из "История на град Каварна"	Сборник	История	58	Печат.изд. 1984
	Научна сесия за Каварн. въстание	Изследв.	Историч.	11	Печат.изд. 1977 /Скан./
	Чиракман-Карвуна-Каварна	Сборник	Историч.	20	Печат.изд. 1982 /Скан./
	Археолог	Докум.	Археол.	52	1976-1977 /Скан./

Том/Книга	Наименование на произведението	Жанр	Тематика	Бр.стр/А4	Забележки
ЧАСТ II ©ДИМО КИСЬОВ - СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ				РАННА РЕДАКЦИЯ	
21	Адмирал Ушаков/	Роман	Историч.	208	/Битката при Калиакра
22	Кладата	Роман	Богомили	169	
23	Нашата махала	Роман	Воен.мем	262	
24	Необикновена екскурзия	Роман	Съвр.-ист.	247	Печат.изд. 1969
25	Лирика 1941-1947г.			62	/Скан./
26	Сребърната чешма	Сборник	Морски	90	9-Разказа и една новела
27	Другата диплома	Пиеси-сц.	Съврем.		За строителство
	Замъкът на нашите мечти	Пиеса		82	
	Божурите ще цъфнат отново	Сценарий		85	
	Дворец на слънцето	Пиеса		73	
28	Богомили	Пиеси	Сборник	Историч.	
	Еретици	Пиеса		47	
	Еретикът	Пиеса		48	
ВСИЧКО: СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ В 29 ТОМА /33 КНИГИ/					

Съставители: Райна Стефанова Кисьова (1921-2013); Веселин Димов Кисьов

УВОД

Рибарската хижа, в която се отделих, за да напиша тази книга, е каменна, с каменна тераса и каменни стъпала, водещи през бодливи храсти до самия залив. Зашумена е от череши, диви смокини и шипкови храсти. Вековен бряст я подpira, за да не падне в морето. Стрехите ѝ са се подвили от тежестта на турските керемиди, опрели се отзад до отвесния бряг, над който, според Пефтингеровата карта, е минавал крайбрежният римски път, свързвал крайдунавските крепости на Малка Скития с Марцианопол и вътрешността на империята. Сега древният път се е превърнал в жалка пътека, заобикаляща останките на някогашната пътна станция Тимум, за да се прекъсне при нос Калиакра.

Високото Добруджанско плато отдавна е разорано, затова собствениците му – дивите степни животинки – са намерили последно убежище в каменливия и недостъпен бряг. Там, нагъсто населени в дупки и храсти, те се самоизяждат и плодят.

Масата с пишещата машина е до прозореца. През него се вижда морето от нос Емине до нос Калиакра. Долу е заливът, притиснат от Зеления нос и осакатеният от древно земетресение нос Чиракман, върху гърба на който археолозите ровят останките на античния град Бизоне и наследилата го средновековна крепост Карвуна. В подножието на Чиракман е пристанът, а до него – плажът и къмпингът със Сребърната чешма.

Нанесох се в тази хижа не само защото бе откъсната от шумния курортен свят, но и защото покойният ѝ собственик се наричаше Димитър Брашков – име, което на няколко пъти е споменавано в турските документи от времето, за което отдавна се канех да пиша.

Но не само за това.

Носеха се слухове, че от време на време над хижата се появявали загадъчни светлини, а самата тя била убежище на духове...

Разумът ми не разрешаваше да вярвам в съществуването на духове, но това съвсем не пречеше на въображението да ги създава и да общува с тях. Истината е, че то вършеше това без да ме пита.

Никой не знаеше кога е била построена хижата, а и малко се знаеше за нейния собственик, тъй като той е бил глухоням, пък и рядко се мяркал сред хората. Повече общувал с природата, отколкото със словесните твари. Бил билкар. Преди година починал...

Мързелувах, под предлог, че трябва да свикна с новата обстановка. По сипеите на брега гнездяха пчелояди, а в дупките между скалите – диви гълъби. На бряста кацах да си починат какви ли не птици. Хралупата на дървото бе свърталище на диви пчели, а на една от вейките му семейство авлиги бе изплело люлка от треви за своите малки. Майката – сива, невзрачна – непрестанно крещеше с глас на разярена котка, а бащата – благородник в блестяща оранжева премяна, всяка привечер свиреше на флейта.

Морето, гладко, калайдисано, сякаш беше друго, а не морето, по което бяха браздили аргонавтите, римските триери, венецианските галери, когите на княз Добротица и корабите на адмирал Ушаков, за когото исках да пиша...

Пиех кафе след кафе, пуших и напразно се взирах в хоризонта. Морето бе сякаш глухонямо – не даваше нито един знак за някогашната битка при Калиакра. Времето беше изтрило от паметта на местните хора – а и само от тяхната памет ли? – тази важна битка, важна не само за българите, а и за всички поробени от турците балкански народи. Само легендите за един стар хамам и за една Сребърна чешма мъгляво подсказваха какво се е случило тук преди два века.

Градчето заедно с вехториите си, бе измело и своята история, и сега се пъчеше в новата си каменна премяна. Някогашната прашна главна улица, наречена Сарайската, сега беше настлана с разноцветен каменен килим, по който младите майки тържествено пристъпваха след детските колички. Там, където някога клечеше хан с кръчма и кафене, сега се издигаше хотел с ресторант и бар. Вонящата на цървули и конска урина чаршия, сега грееше от стъкло и алуминий. Многобройни топчести лампиони бяха заместили някогашните криви фенери. Хората отдавна

бяха изпъплили от старите, измазани с глина съборетини и обезпаметени, живееха с телевизорите си в новите панелни динозаври. И упоени от мимолетното си благополучие, отдавна бяха забравили не само гробовете на своите предци, но и техните имена...

И сега мъртвите лежах обидени в безкръстните си гробове, и напразно чакаха някой някога да се сети за тях, та да ги възкреси в паметта.

ЧАСТ ПЪРВА

Градинката срещу кметството бе украсена с извадена от морето стара котва. Много пъти бях минавал покрай котвата, но едва днес някакъв вътрешен глас ми подсказа, че това може би е същата котва, която Капудан Хюсеин паша бе заповядал да отрежат, когато върху него връхлетял адмирал Ушаков.

Влязох в Историческия музей като в черкова. Изправих се пред витрината, чийто надпис ме уверяваше, че тук са съхранени оскъдните следи от битката при Калиакра: морски далекоглед, къса абордажна сабя, две схеми с разположението на бойните кораби преди и по време на битката, и портрета на адмирал Ушаков.

Само това беше останало...

ГЛАВА ПЪРВА

Казах, че не вярвам в духове, но който е скептик се съмнява във всичко, включително и в собствените си съмнения. Така че не се очудих кой знае колко, когато, току-що завърнал се от музея, видях, че Адмиралът ме чака в хижата. Беше седнал зад пишещата машина и съсредоточено се взираше в поставения на нея неизписан лист. Когато влязох се обърна, стрелна ме със синьо-сивкавите си очи и направо ме запита защо съм го повикал.

– Заради книгата – рекох, сякаш наистина съм искал да го повикам... Впрочем, кой знае... – Заради книгата, която трябва да напиша... Каква дума само – “трябва”! – Извинявайте, ваше благородие но трябва, непременно трябва да ми разкажете нещо за себе си. А и за някои ваши познати, към които историята се е отнесла несправедливо...

– Историята е винаги несправедлива – съгласи се с отсечен глас Адмиралът. – Ако бяхте си наумили да пишете за царе и князе, нямаше да се отзова на поканата ви...

– Имате предвид Екатерина Велика и княз Потемкин ли?

– Не само тях, но и така може да се каже! Какво са имената на тези двамата? Само надсловът на един исторически фалшификат, написан от слагачи!

– Благодаря ви за искреността, ваше благородие!

– Стига с това “ваше благородие”! Аз съм един обикновен човек, в смисъл – истински благородник! Не съм разчитал на благородния си произход, а просто съм си гледал работата...

– И още как! Та нали сте се борили за освобождението на много-страдалния български народ!

– Глупости!... Борех се за величието на родината си! Това беше целта на Екатерина Велика и княз Потемкин – да завладеят Константинопол! Да не би някой тогава да е мислил за свободата на народите? Мислеха как да ги завладеят! Свобода! Дайте си кръвта, да ви освободим от чуждите, та от чужди роби, да станете наши роби! Ето как думата “свобода” се използваше в дипломатическия речник... Монарсите искаха да владеят, те винаги искат да владеят... Свобода!... Ако Екатерина Втора наистина милееше за поробените славянски народи, най-напред щеше да освободи собствения си народ – моя народ! – от вековното му закрепостяване...

– И все пак... – не се предавах аз.

– И все пак! – отсече Адмиралът. – И все пак се намираха хора, които искрено желяха свободата на поробените християни... В дипломатическия речник това се нарича “борба за справедливост”. А е доказано, че който вярва в справедливостта, по-лесно жертва кръвта си...

– И вие бяхте един от тях!...

– Все някой трябва да е – поусмихна се Адмиралът. – Но истината е, че се замислих за българите едва преди битката при Калиакра... Дотогава те ми бяха неизвестни. Или почти... Дори не знаех, че някога българите са имали държава. И то каква!... И се засраших от невежеството си, когато от доктора, от Димитър Брашков научих, че азбуката, на която ние русите пишем, ни била дадена от българите...

– Димитър Брашков! – възкликнах аз. Вече знаех нещо за този, уви! отдавна забравен българин.

– Е, да, Димитър Брашков! – сопна се Адмиралът. – На вас, живите, дай ви само да наизустявате имена, та после да имате какво да забравяте, че и да се терзаете, че сте забравили!

И като помълча, добави:

– Графът ми го изпрати с препоръчително писмо... И аз го назначих за лекар на флагманския си кораб.

– Кой граф? – запитах веднага.

– Как кой! Граф Петър Александрович Румянцев, разбира се! Отдавна се познавахме с него... Дядо ми и неговият баща са служили верно на цар Петър. Заедно са рязали брадите и ръкавите на болярите, та да ги поевропейчат! Намерили кого!...

И като помълча малко, Адмиралът продължи:

– Петър Александрович беше умен и храбър офицер! Поставям го в една редица с генералисимуса и генерал–маршала!* След Кючуккайнарджийския мирен договор имах възможност да се срещам с него в Петербург. На Задушниците заедно отидохме да се поклоним пред гроба на цар Петър. Петър Александрович беше вече получил графската си титла, но повече се радваше на бойното си звание – Задунайски. И с право, защото той единствен от руските военачалници беше преминал с армията си Дунава и навлязал дълбоко в българските земи. Да не бяха великите сили... Защото така твърдеше той: че ако великите европейски сили, а и Екатерина Велика не били възпрели победния му марш, цялото християнско племе щеше да бъде освободено!... Но каквото е имало да се случи, случило се е... – въздъхна Адмиралът. След което, за дълго време остана мълчалив, а накрая някак не съвсем свързано, сякаш е стигнал до никъде и пак започва от никъде, продължи:

– След като Потемкин, поради лична вражда, смени Румянцев с послушния му, но и с малки командирски възможности генерал Репнин, духът във войската падна. Потемкин обедини двете армии – Украинската и Екатерининската – в една армия, уж да бъдат под едно общо командване, но с това прегрупирване почти нищо не постигна. Само Суворов, на

своя глава, продължи да атакува и да превзема турските крепости в Бесарабия...

Разгулният живот беше уморил княза. Той не беше свикнал да му се заповядва и непрекъснато се дразнеше, че новия фаворит на императрицата стои над главата му. Потемкин беше умен и делови държавник, но за съжаление нямаше качествата на главнокомандващ...

– Доколкото ми е известно, бил е болен... – прекъснах го аз.

– Да! – съгласи се неочаквано меко Адмиралът. – Прикриваше болестта си с гуляи и жени... Но не това е толкова важното... Сигурен съм, че ако Суворов беше главнокомандващ на негово място, Турската империя щеше да капитулира и да напусне завинаги Блаканския полуостров... Кой знае, може би императрицата не е искала да обиди княза, като му отнеме първенството... Известно е колко мека беше тя със своите фаворити.

– Но нали именно той, Потемкин, ѝ беше дал идеята за излаз към топлите морета? – не се стърпях да се намеся аз.

– Едно е да се дават идеи, а друго е да се осъществяват! – отвърна веднага Адмиралът. – Още в предишната война ние стъпихме на черноморския бряг, създадохме военни бази, създадохме флот за чудо и приказ, и още тогава можехме веднага да атакуваме Константинопол!... “Можехме”, “щяхме”, “може би” – любимите думи на живите! Та как иначе да се извинят, че през по-голямата част от живота си се държат като умрели?... Уважавам Таврическият княз – продължи по-спокойно той, – но повече уважавам руския солдат, който под вещо командване можеше да извършва чудеса!...

– Лесно е да се съди историята – въздъхнах аз, не без угризението, че в този момент и на мен ми беше лесно да възразявам на Адмирала. Но истината е, че за мен княз Потемкин беше и си остава гениален държавник... – Ала и тук Адмиралът ме учуди със своята умереност, която така внезапно идваше да замени резкия, заповеднически тон:

– Историята е пълна с грешките на стотиците и хилядите отделни личности – каза неочаквано меко той. – Но това едва ли означава, че съвременниците на тази история са били глупаци (той каза “дураки”)! И вие не се смятате за глупав човек, нали?...

Нямаше какво друго да направя – замълчах.

– Победата – продължи сякаш на себе си Адмиралът, – победата на нашия флот при Керч и остров Тендра повдигна духа на сухоземните войски... И въпреки, че Австрия – нашият уж съюзник – се отказа да ни помага и си прибра войските, упоритият Суворов, за да им докаже, че може и без тях, атакува напук на всичко и превзе стратегическата крепост Измаил. Именно този негов гениален ход даде възможност на генерал Репнин през пролетта на 1791 година да форсира Дунава и да нанесе жесток удар на турските части при Бабадаг и Мачин. И на Кавказ нашите части се раздвижиха... Превзеха турската военоморска база Анапа... Моите орли принудиха турските ескадри да се завърнат в Стамбул, така че реших да презимувам в Севастопол...

– Зная, че именно вие сте създали тази силна морска база – опитам се да го полаская аз.

– Хайде, хайде! – махна с ръка Адмиралът. – Аз само ръководех строежа на пристана и корабостроителниците... Балтийският ни флот вече не можеше да навлезе в Черно море през Босфора, така, че ни трябваша нови кораби. Трябваше ни нова флота, която успешно да се противопостави на модернизирания от французите и англичаните – все християни разбира се! – турски флот. И какво толкова трябваше, за да се види това? След като Кримският полуостров беше вече наш, и най-непрозорливият човек можеше да оцени достойнствата на Севастополския залив. Човек трябва да е спял, за да не види, че от него могат да се контролират не само устията на Днепър, Буг, Днестър и Дунав, но и Приазовието, а и Кавказ! Така че Севастопол си беше Севастопол! Какво трябваше най-напред да сторим там? Да ремонтираме корабите и да изстържем от корпусите налепилите се по тях водорасли. Тези бради от водорасли, пълни с какви ли не животинки, намаляваха скоростта на съдовете и забавяха маневрирането им. Трябваше да се замени и голяма част от състава – това беше най-важната ми работа. Едни просто не понасяха тежкия морски живот, други страдаха от скорбут, имаше и доста туберкулозни, а някои бяха просто страхливи – плашеха се от турските гюлета. Но не беше само това. Много от оръдията ни се бяха раздули – не изстрелваха, а просто изплюваха гюлетата... Трябваше да се претопят и

отново да се отлеят в бронзолеярната... И всичко това трябваше да стане само за броени месеци. Защото и турците не спяха през зимата. Имах сигурни сведения, че са закупили нови кораби от Франция...

Като го слушах, кой знае защо го запитах:

– А познавахте ли адмирал Нелсон?

– Не! – отсече Адмиралът, като тънка усмивка набразди крайчето на устните му. – Името на този мъж зашумя по-късно. И той, като мене, се отказа от линейната тактика при атака... Но тези, които твърдят, че аз съм бил взаимствал тази тактика от него, да си сверят часовниците! Та той приложи тази тактика едва през 1798 година, при Абукир, при битката с французите! – и отново Адмиралът се поусмихна. – Ама и ти ме питаш просто така, нали? Тъй, тъй... тя разликата ни не е повече от двеста години, та кой би се отказал да гледа снизходително старците! Само това не забравяйте – че докато живите спорят, мъртвите мълчат, а именно мълчанието е бащата на думите! Но и това не мога да твърдя – че Нелсон се е повлиял от моята тактика. Откъде да я научи?! Тогава нямаше информация – нали така наричате възможността на всеки глупак (той пак каза *“дурак”*) да съди за нещата?... Нелсон беше голям адмирал, с други думи – беше моряк!

– Имал си е и муза, която да го вдъхновява¹... – добавих, понеже, наистина, както намекна и Адмиралът, за днешните времена информацията е всичко... Така че никак не е чудно, че не можах да се удържа и от следващия въпрос:

– Вярно ли е, ваше превъзходителство, че английският адмирал е страдал непрекъснато от морска болест?

– Да ти припомням ли, че морето е винаги по-силно от нас? – запита на свой ред Ушаков. А после, някак неочаквано, каза? – На едно-оките военачалници им върви. Трима от моето време си записаха с големи букви имената в историята...*

– Но и вие си записахте името в историята, въпреки, че си опазихте очите!... А имахте ли си муза?

¹ Лейди Хамилтън

– Ето го днешното поколение – с укор ме погледна Адмиралът. – Всичко трябва да се знае – всичко, с единствената цел да не се знае нищо! Да върви клюката и да се лее мастилото, та да минава по-лесно времето! И кой да разбере, че музите, подобно на сирените, само замайват моряците с камбанестите си гласчета, та да тласнат корабите им към подводните скали?!... Да, моряците, обичат вятъра – продължи Адмиралът. – Обичат го, и може би затова той толкова често им изневерява... Но докъде бяхме стигнали всъщност?

– До Севастопол... – тези думи ги казах не без чувство за вина. В края на краищата аз бях причината да се отклоним от това, за което бях дошъл в тази хижа. Но Адмиралът, без да ми обръща особено внимание, което е доказателство, че духовете, доколкото ги има, поне не са дребнави, продължи:

– След като нашият посланик в Константинопол беше хвърлен в Ени кале*, потокът от сведения за турския флот пресъхна. Направо казано, вече нямаше представа за силата им. Нищо чудно, че под дърво и камък търсех подходящия човек, който да внесе поне малко яснота...

– Димитър Брашков! – извиках аз.

– Сам той ми предложи услугите си – допълни Адмиралът. – Имал близки в Каварна... Знаеше турски, гръцки, френски, а лекарската професия му даваше възможност да общува с всички... Златен шанс! Та Димитър Брашков сякаш Бог го изпрати... Веднага се зае да ни достави сведения за силата на турския флот, но не само това. Щеше да проучи и числеността и състава на турските войски по дунавските и черноморските крепости. Така че, веднага щом беше възможно, специално за него изпратих една фрегата, да го доведе на българския бряг. И добре направих!

Внезапно се сетих за подводничарите и парашутистите, които Кремъл изпращаше в България през Втората световна война. Помислих си, че историята се повтаря, но тези мисли не бяха кой знае колко розови. Използвали са ни – това е простата истина!... И как Русия винаги е свивала гнездо за прокудените от родината ни – милата Русия и милите прокудени!... Още от времето на Киприан и Цамблак*, та до наши дни!

Милата, милата Русия – колко ни обича само! Като пилешко бутче, какво говоря! – като телешки шницел!

Честно казано, мразя и Русия, и руснаците. Мразя ги за две неща. Първото е, че са духовни агресори – много по-лоши от турците, защото турците ни смятаха просто за рая, лоши българи, а тези винаги са искали от лоши българи да ни превърнат в лоши руснаци. Цялата им политика е такава – дадохме им азбука, вяра, научихме ги че са руснаци, а те изколиха прадедите ни в техните земи, разселиха ги, така че никой да не знае къде са българите, къде са чувашите, къде са още толкова много други, и мине се не мине – все ни освобождават... С наша кръв, с тяхна управа... Вярно е, мнозина от тях си дадоха кръвта за нас, но те бяха прости момчета. Както каза Адмиралът – *от тази порода, дето вярва в справедливостта*. Та точно това е второто нещо, заради което мразя руснаците. Всички заедно, винаги и по всяко време съм ги мразел, а като срещна един отделен руснак, няма начин да не се напия с него. Разбираме се някак си. И да знае – мислех си – и да знае този Адмирал, че думите “руски войски”, или “руски кораби” нищо не ми говорят, но думите “руски войник” отекват като гръм над тези земи. Как, кажете ми, да не ги мразиш!

А на Адмиралът какво му е? – най-обикновен дух. От тия, дето никой не вярва в тях. Поусмихна се пак и бавно, бавно се стопи... Отвъдни сили! Промисъл! Глупости!

Слънцето се скри зад Чиракман. Цветовете угаснаха и картината зад прозореца се превърна в графика.

– Стига! – извиках, с пълното съзнание, че няма на кой друг да го кажа, освен на пишещата си машина. Покрих я да не се праши, тръшнах вратата и тръгнах по каменните стъпала към морското казино с единствената мисъл, че яденето е полезно. Дори когато човек е патриот.

Храстите закачливо подръпваха ръкавите на якето ми. Някакъв непознат кос с тревожни посвирквания предупреди своите пернати събратя, че към гнездата им се задава враг. Сякаш като отговор, един пчелояд с панайотхитовски мустаци изпърха и кацна на бряста. Беше налапал водно конче и сега се чудеше как да се отърве от крилата му.

Предполагам, че то пък се е чудело как да се отърве от въпросния пчелояд. Високо над тях, ято чайки си правеха вечерната разходка. За тях в морето вече нямаше риба, затова – сякаш между другото – наминаваха към платото да се огледат за някоя полска мишка. Глоговете цъфтяха, а шипките им пригласяха. Касетофоните още не бяха дошли, така че морето все още можеше да се чуе. Мърмореше нещо на бриза и сънно подплискваше брега. Две платноходки се отделиха от кея и се замъчиха да излязат от залива.

Седнах на терасата на морското казино. Фарът на Калиакра започна нервно да мете с дългата си ръка монотонната шир. С гузна усмивка, сервитьорът ми донесе пържена риба. И как не, като беше океанска... И водка, за утешение... Изглежда на нашенската риба вече не ѝ харесваше социализма, та беше хукнала да обикаля чуждите брегове...

Гларусите почистиха плажа от хранителните отпадъци и отидоха да спят по покривите на града. Двете пладноходки най-после излязоха от залива, доближиха бордовете си и започнаха да се миришат, като кучета. Просто нямаше никакъв вятър. И както гледах неподвижните платна, вероятно съм се бил самохипнотизирал, защото когато отклоних поглед, видях че до мен на масата седи Адмиралът. Всеки сведущ по окултните въпроси би ви потвърдил, че е напълно възможно чрез хипноза да се върнеш в отминалите светове, така че ви препращам към въпросните специалисти. Аз съм просто този, който, така да се каже – скептик или не – беше посетеният, следователно имам право просто да опиша събитията и съвсем не съм длъжен да ги тълкувам. Така че Адмиралът или, ако повече ви харесва – неговият дух – се беше настанил до мен на масата и сега казваше:

– Няма по-печална гледка от увиснали платна. – Той въздъхна при тези думи, – ако това толкова ви интересува. В древността греблата са замествали вятъра... – това пак го каза въздишайки. – Със сто, с двеста, а понякога и с петстотин човешки сили корабите са се придвижвали, атакували са или са бягали от неравната битка. Не е било лесно да се воюва само с огнени стрели и абордаж... Вятърът винаги е бил и наш враг, и наш съюзник – продължи той. – Е, и точната стрелба, разбира се... Люлеенето на корабите ни пречеше да се прицелваме както трябва, затова, за по-

сигурно се приближавахме борд до борд – стига да ти позволят – и се разстрелвахме, както се казва, от упор. Който имаше повече кораби, той побеждаваше...

– Не винаги многото кораби са побеждавали малкото – казах. И веднага съжалих за тази наша натрапчива осведоменост, която винаги ни кара да прекъсваме по-старите от нас – все едно дали са живи хора, духове или обикновени халюцинации – само и само да покажем, че сме чели с един вестник повече от тях. Но Адмиралът, вероятно свикнал вече с тези прекъсвания, пак се поусмихна и каза:

– Не говоря за древността, когато здравите мишци са били почти всичко за морската битка. Нито за бурите, мъглите и плитчините, които толкова често са предреждавали победата... Говоря не за това, което го е нямало, а сега го има... Говоря за това, че каквото и да има, винаги може да се очаква и нещо повече...

Той почти шепнеше, а аз си представях красивите картини с изображения на морските битки между кораби с издути платна. Между толкова много кораби от толкова много художници! Кораб срещу кораб, моряк срещу моряк... Едните, разбира се, добри – другите, разбира се, лоши. Само дето не се знае кой кой е. Е, да, едните са псували султана, а другите – руската императрица... Едва ли е трудно да се познае кои са нашите! Само че... Само че днес въпросът не е до това... Въпросът сега май е, че се избиваме, без да сме видели лицето на врага си. Нито сме се видели, нито сме си продумали. Сега е епохата на голямата техника, на слепите убийства. И съвестта ни е чиста когато убием, поне толкова, колкото му е чиста съвестта на късогледия, като настъпи мравката. Само дето често пъти не знаем нито кои са ни враговете, нито кои са ни приятелите... Та, хей ти, там отсреща, пази се! – ще ми съсипеш живота, ако случайно се окаже, че си ми бил брат!

Така мислех, и нека читателят ми прости, защото – сигурно и вие сте забелязали – в присъствие на духове, особено ако съществуването на духове не е доказано, човек винаги се отпуска да философства. Не че му се отдава, просто го прави. Размишлява, така да се каже, ако изговарянето на много думи на ум непременно трябва да означава, че мислим... А Адмиралът, невъзмутимо продължи:

– Със снабдяването беше зле. А и със съхраняването на продуктите. Хранехме се само със солена риба и сланина. Сухарите плесенясваха, водата се вмирисваше в бъчвите. Не палехме огън, защото и корабите можеха да се подпалят, та не си варяхме и каша. Водката ни заместваше топлината. Моряшката попара от това се състоеше – от водка, вода и надробен сухар. Водката ни беше лекарството. И ревматизма лекувахме с нея, и язвите в стомаха, и какво ли не. И в боя пак тя ни даваше кураж. Като изпие морякът канче водка, какво друго му остава, освен да вика *“ура”*! Турците водка не пиеха, та затова ги беше още по-страх от нас...

– Прибери си мерлузата! – извиках на сервитьора. – Донеси ми сирене! С бутилка “Гъмза”, разбира се!

– С морето ли говореше? – запита ме сервитьорът. И погледна някак съучастнически към току-що изгрялата луна.

– Донеси и една чаша за негово благородие! – това вече го казах без да искам.

– Доживях да те видя и тебе пиан! – ухили се сервитьорът.

– Порадвай ми се, докато е време!... Но я ми кажи, защо тези лястовици се стрелкат над главите ни, а не си лягат да спят?

– Заради нощните пеперуди край лампите – мъдро изрече сервитьорът.

– Виж ги ти!... А аз мислех, че страдат от безсъние. Мислех, че нещо със съвестта им не е наред.

– Че някой не е съвсем наред, не е – отвърна сервитьорът.

Луната съвсем се появи. Една такава заброждена, сякаш не се е окъпала току-що в морето, а в някоя турска баня. Пак се е приготвяла за среща със слънцето, а то пак е бягало от нея със златната си колесница, впрегната в огнени коне. Как да го следва тя, че да го настигне със своята сребърна кола, теглена от бели волове?... Нали така са вярвали предците... Е, хората вече са помъдрели – фактът, че са станали нещастни напълно го доказва. А древните са се самоизлъгвали, за да бъдат щастливи. Не са търсили истината, търсели са надеждата...

– Моите моряци! – стресна ме гласът на Адмирала. Загледан в луната, така и не усетих кога сервитьорът се е оттеглил. – Моите моряци

спяха на нарове и често си чупеха носовете в пода. Над постелята ми мъждукаше икона, а на отсрещната страна просветваше портретът на императрицата. Често я сънувах. Бяла, мека, с огромни гърди. Беше нена-ситна, не можеше без мъжките ласки...

– Сигурно не случайно ви е избрала за капитан на императорската си яхта – не можах да се въздържа аз.

– И това ли се знае?

– Знае се, но се знае и друго. Биографите ви твърдят, че не сте искали да бъдете слуга на императорския двор, та затова сте напуснали това почетно място.

– И така може да се каже – усмихна се Адмиралът. – Но всъщност, да бъдеш фаворит на императрицата е много по-трудно, отколкото да командваш боен кораб... Е, стара истина е, че жените са най-голямата опасност за воина.

– Затова ли си останахте ерген?

– Невестата на моряка е неговият кораб – отвърна Адмиралът. – А колкото до моряшките жени, мъченици са те, несретници... Но има ли по-голям мъченик от моряка? В морето тъгува за сушата, на сушата все към морето гледа. Земята му е майка, а морето – любовницата. Жестоко е то, но и ласкаво, капризно и своеволно е, но е дълбоко и мъдро.

– И знае кого да дари със слава и безсмъртие...

– Славата също е любов – неочаквано меко отвърна Адмиралът. – Може би не съвсем обикновена, понеже мнозина я пожелават, но малцина могат да я притежават. Ревнива е тази любов и по-егоистична от всяка друга. С един замах те въздига, и тъкмо затова, с един замах може да превърне мъжа в нищожество...

Внезапно, усилвателните колони на оркестъра раздраха тишината. Усетих – това е точната дума – как Адмиралът губи плът, избледнява, слива се с парцаливия мрак.

Навярно лястовиците бяха оглушали, защото продължаваха да се стрелкат подир заслепените от светлината на лампите нощни пеперуди, сякаш нищо не е било. Или са от новите поколения, дето са глухи за всичко, освен за себе си. Кой знае...